

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Кафедра спеціальної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри спеціальної освіти

[Підпис]
« 27 » *[місяць]* 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГП.1.03 ІНКЛЮЗИВНА ПЕДАГОГІКА

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність 013 Початкова освіта

(шифр і назва напряму підготовки/спеціальності)

Освітньо-професійна програма: Початкова освіта

(назва освітньої програми)

Факультет/інститут початкової освіти

(назва факультету/інституту)

2019 – 2020 навчальний рік

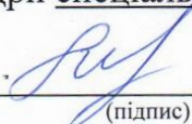
Робоча програма дисципліни «Інклюзивна педагогіка» для студентів спеціальності 013 Початкова освіта

Розробник: доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної освіти Демченко Ірина Іванівна

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 року

Завідувач кафедри спеціальної освіти

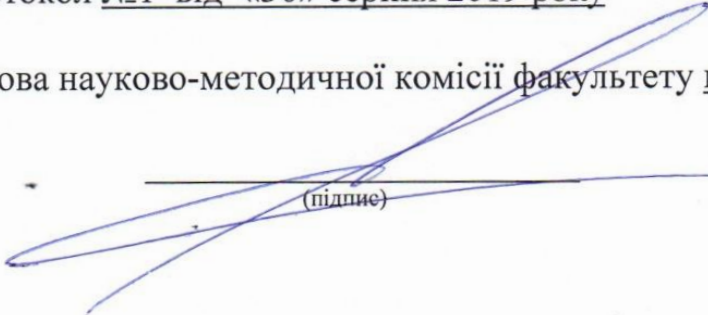

(підпис)

(І. А. Малишевська)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії факультету початкової освіти

Протокол № 1 від «30» серпня 2019 року

Голова науково-методичної комісії факультету початкової освіти

(підпис)

(Яцук О. М.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: <u>01 Освіта</u> (шифр і назва)	Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціальність: <u>013 Початкова освіта</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
Змістових модулів – 4		–	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		–	3-й–4-й
		Лекції	
		–	2 год
	Практичні, семінарські		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	Освітній ступінь: <u>магістр</u>	–	8 год
		Самостійна робота	
		–	80 год
		Індивідуальні завдання:	
		–	–
		Види контролю:	
–	екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання –

для заочної форми навчання – 10/90

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Інклюзивна педагогіка» є формування фахових компетентностей, якими повинен оволодіти студент:

– здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та окремих методик навчання і викладання, а також характеризуються комплексністю умов;

– здатність працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них.

Основними завданнями дисципліни «Інклюзивна педагогіка» є:

– сформувати уміння планувати, моделювати та управляти освітнім процесом у закладах спеціальної освіти та закладах дошкільної, загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням;

– реалізовувати різноманітні способи педагогічної взаємодії між усіма суб’єктами інклюзивної освіти та творчо застосовувати сучасні комунікативні технології в інклюзивно-освітній діяльності;

– виробити усвідомлену позицію студентів щодо необхідності самовдосконалення, самоосвіти і самореалізації в майбутній професійній діяльності у контексті освітньої інклюзії.

– сучасну стратегію розвитку інклюзивної освіти в закладах спеціальної освіти та закладах дошкільної, загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням;

– психолого-педагогічну характеристику суб’єктів інклюзивної освіти;

– особливості організації інклюзивного середовища та начально-виховного процесу відповідно до особливих освітніх потреб школярів;

– сучасні методики і технології інклюзивного навчально-виховного процесу;

– особливості використання інноваційних технологій у психолого-педагогічній практиці інклюзивної.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

ЗК 2 – цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Здійснювати професійну діяльність за принципами толерантності, безоціночності іншої особистості, мирного співіснування суб’єктів діяльності.

ЗК 3 – здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. Проявляти ініціативу, пропонувати ідеї/гіпотези та організовувати діяльність щодо їх доведення, приймати обґрунтовані рішення та нести за них соціальну, етичну відповідальність.

ФК 1 – проектувальна. Здатність використовувати науково-дослідницькі підходи до аналізу, планування, прогнозування діяльності (як особистої, так і керованого фахівцем закладу), передбачення наслідків своїх дій.

ФК 10 – здатність працювати в галузевому/міжгалузевому/соціальному контексті. Ефективна взаємодія з педагогічними працівниками, співпраця з нефаківцями своєї галузі (з експертами з інших галузей), з батьківською спільнотою, пропагування педагогічних знань серед широких верств населення.

Очікувані результати навчання:

ПРН 2. Знати законодавство України та міжнародні нормативно-правові документи з питань охорони навколишнього середовища, функціонування та розвитку громадянського суспільства; нормативно-правові документи, що регламентують діяльність загальноосвітніх шкіл/позашкільних закладів.

ПРН 13. Організовувати освітній процес в умовах інклюзивного навчання.

ПРН 18. Володіти навичками організації ефективної комунікації в процесі управління/професійної діяльності, демонструвати вміння взаємодіяти з суб'єктами освітнього процесу/зацікавленими особами та впливати на їх поведінку для створення сприятливого соціально-психологічного комунікативного середовища.

ПРН 23. Бути наполегливим у вирішенні професійних завдань та взятих зобов'язань, нести соціальну, етичну відповідальність за внесок/результати професійної діяльності.

3. Мова навчання

Мова навчання: українська.

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Методологія інклюзивної педагогіки

Тема 1. Теоретико-методологічні основи інклюзивної педагогіки.

Вступ до навчального курсу: програма, структура та очікування. Теоретичні основи методології інклюзивної педагогіки: об'єкт, предмет і завдання інклюзивної педагогіки та її міжпредметні зв'язки. Визначення понять «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивна педагогіка», «інклюзивна школа», «інклюзивне середовище» «інклюзивне навчання», «інклюзивне виховання», «особливі освітні потреби», та ін. Інклюзивний клас як новітнє педагогічне явище в загальноосвітній початковій школі: особливості комплектування, вимоги до організації навчально-виховного і корекційно-розвивального процесу.

Тема 2. Організаційні засади професійної діяльності педагога в навчальному закладі з інклюзивною формою навчання.

Професійна діяльність педагога в умовах інклюзивної освіти. Основні (навчальна, виховна, розвивальна) і допоміжні функції вчителя початкових класів в інклюзивному середовищі початкової школи (діагностична; орієнтаційно-прогностична; корекційно-педагогічна; конструктивно-проектувальна; організаторська; інформаційно-пояснювальна; комунікативно-стимуляційна; аналітико-оцінна; дослідницько-творча). Інклюзивна компетентність як ключовий складник професійної готовності учителя початкової школи до роботи в умовах інклюзивного середовища. Співпраця команди фахівців в інклюзивній початковій школі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Дидактика інклюзивного навчання

Тема 3. Дидактичні та методичні основи інклюзивного навчання.

Дидактичні засади інклюзивного навчання. Основні поняття і категорії дидактики інклюзивної педагогіки (освіта, навчання, викладання, учіння та ін.). Суть процесу інклюзивного навчання. Принципи, закономірності, дидактичні умови інклюзивного навчання. Функції інклюзивного навчання (освітня, виховна, розвивальна, корекційна). Особливості та етапи планування навчального процесу. Особливості індивідуалізації та диференціації процесу навчання молодших школярів з різними рівнем розвитку. Поняття про організаційні форми інклюзивного навчання та особливості групових, дистанційних і колективних форм навчання дітей з особливими потребами. Очікувані результати інклюзивного навчання.

Тема 4. Форми інклюзивного навчання дітей в умовах інклюзивного середовища.

Урок як основна форма інклюзивного навчання дітей. Вимоги до уроку та режиму організації уроку в інклюзивному класі. Типологія інклюзивних уроків у початковій школі. Орієнтовна структура уроку. Організація навчальної

діяльності учнів на уроці в початковій інклюзивній школі. Найпоширеніші методики організації навчання дітей на різних етапах уроку. Ергономічне забезпечення інклюзивного навчання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Виховання дітей в інклюзивному освітньому середовищі

Тема 5. Особливості виховного процесу в інклюзивному освітньому середовищі.

Інклюзивне виховання як процес. Особливості організації та планування виховного процесу в інклюзивних класах початкової школи. Принципи, методи, засоби та організаційні форми інклюзивного виховання. Діагностика рівнів вихованості учнів початкових інклюзивних класів. Позакласна та позашкільна виховна робота з дітьми, які мають особливості в розвитку.

Тема 6. Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в інклюзивному середовищі.

Розкрити сутність педагогічного супроводу розвитку особистості молодшого школяра в інклюзивному колективі та його корекційна спрямованість. Алгоритм здійснення педагогічного супроводу. Принципи, форми та методи роботи вчителя-класовода в процесі психолого-педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами. Принципи, етапи і методи роботи з батьками дітей, які мають особливі освітні потреби. Інтерактивні форми взаємодії сім'ї і школи в інклюзивних умовах. Технології педагогічного супроводу розвитку особистості молодшого школяра в інклюзивному середовищі початкової школи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Досвід роботи інклюзивних навчальних закладів

Тема 7. Досвід впровадження інклюзивної педагогіки в ДНЗ і початковій школі.

Вивчення досвіду ефективності створених інклюзивних умов у початковій школі, прогресивний педагогічний досвід учителів початкової школи нашого та інших регіонів, визначити позитивні та проблемні аспекти, які потребують вирішення; розвивати здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору щодо позиції «за» і «проти» впровадження інклюзивної освіти в загальноосвітню початкову школу.

Вивчення й аналіз позитивного і негативного інклюзивного-педагогічного досвіду вчителів початкової школи різних регіонів України. Методичні посібники, рекомендації передових учителів-практиків інклюзивних початкових шкіл. Позиції «за» і «проти» впровадження інклюзивної освіти в загальноосвітню початкову школу.

Тема 8. Використання технології креатотерапії в психолого-педагогічному супроводі гармонійного розвитку дітей.

Творчість як засіб психолого-педагогічної допомоги дітям молодшого шкільного віку. Пріоритет використання технології креатотерапії в психолого-педагогічному супроводі гармонійного розвитку учнів інклюзивної початкової школи. Зміст, форми і методи креатотерапії. Найпоширеніші техніки зображувальної терапії в корекційно-педагогічній роботі з молодшими школярами в інклюзивному середовищі.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л.	п.	лаб.	інд.	с.р.		л.	п.	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. Методологія інклюзивної педагогіки													
Тема 1. Теоретичні основи методології інклюзивної педагогіки	–	–	–	–	–	–	9,5	0,5	1	–	–	–	8
Тема 2. Теоретичні основи професійної діяльності педагога в навчальному закладі з інклюзивною формою навчання	–	–	–	–	–	–	11,5	0,5	1	–	–	–	10
Разом за змістовим модулем 1	–	–	–	–	–	–	21	1	2	–	–	–	18
Змістовий модуль 2. Дидактика інклюзивного навчання													
Тема 3. Теоретичні основи дидактики інклюзивного навчання	–	–	–	–	–	–	9,5	0,5	1	–	–	–	8
Тема 4. Форми інклюзивного навчання дітей в умовах освітнього середовища	–	–	–	–	–	–	11,5	0,5	1	–	–	–	10
Разом за змістовим модулем 2	–	–	–	–	–	–	21	1	2	–	–	–	18
Змістовий модуль 3. Виховання дітей в інклюзивному освітньому середовищі													
Тема 5. Особливості виховного процесу в інклюзивному освітньому середовищі	–	–	–	–	–	–	11	–	1	–	–	–	10
Тема 6. Педагогічний супровід розвитку особистості в інклюзивному середовищі	–	–	–	–	–	–	13	–	1	–	–	–	12
Разом за змістовим модулем 3	–	–	–	–	–	–	24	–	2	–	–	–	22
Змістовий модуль 4. Досвід роботи інклюзивних навчальних закладів													
Тема 7. Досвід впровадження інклюзивної педагогіки в ДНЗ і початковій школі.	–	–	–	–	–	–	11	–	1	–	–	–	10
Тема 8. Використання технології креатотерапії в психолого-педагогічному супроводі гармонійного розвитку дітей	–	–	–	–	–	–	13	–	1	–	–	–	12
Разом за змістовим модулем 4	–	–	–	–	–	–	24	–	2	–	–	–	22
Усього годин	–	–	–	–	–	–	90	2	8	–	–	–	80
Модуль 2													
ІНДЗ	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Усього годин	–	–	–	–	–	–	90	2	8	–	–	–	80

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні основи методології інклюзивної педагогіки.	1
2	Теоретичні основи професійної діяльності педагога в навчальному закладі з інклюзивною формою навчання	1
3	Теоретичні основи дидактики інклюзивного навчання.	1
4	Форми інклюзивного навчання дітей в умовах освітнього середовища.	1
5	Особливості виховного процесу в інклюзивному освітньому середовищі	1
6	Педагогічний супровід розвитку особистості в інклюзивному середовищі	1
7	Досвід впровадження інклюзивної педагогіки в ДНЗ і початковій школі.	1
8	Використання технології креатотерапії в психолого-педагогічному супроводі гармонійного розвитку дітей.	1
Всього		8

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сутність та відмінність термінологічних визначень: «аномальні діти» – «діти з особливими освітніми потребами».	2
2.	Сегрегація, інтеграція, інклюзія - ознаки та відмінності	4
3.	Ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання	4
4.	Нормативно-правова база інклюзивного навчання	4
5.	Інклюзивна школа – осередок громади	4
6.	Роль педагога у впровадженні інклюзивної практики	4
7.	Громадські батьківські організації та їх роль у впровадженні інклюзивної освіти.	4
8.	Волонтерство та адвокатство батьків дітей з особливими потребами.	4
9.	Система комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії	4
10.	Розроблення індивідуального навчального плану	4
11.	Оцінювання в навчальному процесі (зарубіжний досвід).	6
12.	Технологія портфоліо, облікове портфоліо вчителя	6
13.	Сутність оцінювання на основі навчальної програми	6
14.	Диференційоване викладання (змісту, процесу, кінцевих результатів).	8
15.	Планування процесу оцінювання для подальшого диференційованого викладання.	8
16.	Приклади успішної практики залучення дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивних шкіл («Case study»).	8
Разом		80

8. Методи навчання

Словесні (розповідь, бесіда, лекція тощо), наочні (ілюстрація, демонстрація тощо), практичні (досліди, вправи, навчально-продуктивна діяльність тощо), репродуктивний, навчальна робота під керівництвом викладача, самостійна робота студентів, проблемні лекції, робота в інтернет-просторі, інтерактивні методи навчання, банки візуального супроводу освітнього процесу, евристична бесіда, метод проектів тощо.

9. Методи контролю

Усне опитування, письмове тестування, захист ІНДЗ, виконання письмових завдань, перевірка виконання самостійної роботи, підготовка та захист реферату, підготовка та захист проекту, опрацювання нормативних документів в галузі, вирішення проблемних задач, підготовка презентації, сценарування проблем, моделювання ситуації, критичний аналіз ситуації, критична оцінка опрацьованої літератури, екзамен.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								СР	ТК	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4		20	20	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
5	5	5	5	10	10	10	10			

Об'єктивне оцінювання знань студентів у межах кредитно-модульної системи в умовах впровадження ідей Болонського процесу має сприяти підвищенню якості підготовки і конкурентоспроможності фахівців, стимулювати самостійну та систематичну роботу студента протягом навчального семестру. Досягається така об'єктивність запровадженням відповідних критеріїв оцінювання, тобто системи вимог до рівня знань та вмінь студента, які він повинен продемонструвати для підтвердження набутих ним компетенцій за 100-бальною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	
82-89	B	дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	зараховано
75-81	C	добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
68-74	D	задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-67	E	достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	не задовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фрагментів, елементів, об'єктів			

11. Методичне забезпечення

При вивченні навчальної дисципліни використовуються: нормативно-правові документи, опорні конспекти лекцій, інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (у т.ч. розміщений на платформі дистанційного навчання «Moodle»), мультимедійні комплекси, електронні підручники, Інтернет-ресурси, методичні посібники і рекомендації, дидактичний матеріал.

12. Рекомендована література

Базова:

1. Кравченко Г.Ю. Інклюзивна освіта – Х.: Ранок, 2014. – 144 с.
2. Демченко І.І. Основи інклюзивної освіти: навчальний посібник – Умань: «Візаві», 2013. – 150 с.
3. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А. А. – К.: «А.С.К.», 2012. – 308 с.
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта : реалії та перспективи : монографія / А. А. Колупаєва. – К.: Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
5. Методика навчання учнів 1-4 класів спеціальної школи: навч. посіб. / за ред. О. В.Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2011. – 312 с.

Допоміжна:

1. Бойко В. О. Інклюзивна освіта: до питання визначення поняття та особливостей її запровадження / В. О. Бойко // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – № 4. – С. 7-11.
2. Бондар В. І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти / В. І. Бондар // Дефектологія. – 2003. – № 3. – С. 2-5.
3. Валентик, Н. Інклюзивна освіта: за і проти / Н. Валентик // Директор школи (Шкільний світ). – 2010. – №14/15. – С. 45-58.
4. Варава В. Інклюзивна освіта : готовність номер один? / В. Варава // Завуч (Шкільний світ). – 2010. – №15. – С. 3-4.
5. Воловиченко А. І. Ергономічний підхід до організації праці учнів / А. І. Воловиченко // Радянська школа. – 1989. – № 8. – С. 67-69.
6. Гріневич Ж. Орієнтація на особистість : робота в інклюзивних класах / Жанна Гріневич // Початкова освіта. Шкільний світ. – 2011. – № 46. – С. 6-8.
7. Даніелс Е. У класі – діти з особливими потребами / Е. Даніелс, К. Стаффорд // Шкільний світ. – 2008. – №3. – С. 18-19.
8. Даніелс Е. Створення інклюзивних класів / Е. Даніелс, К. Стаффорд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.rehab.org.ua>
9. Засенко В. В. Інтегроване навчання: вибір за батьками / В. В. Засенко, А. А. Колупаєва // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод. зб. – К. : Науковий світ, 2009. – Вип. 5. – С. 153-156.
10. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими потребами / Т. Ілляшенко // Директор школи (Шкільний світ). – 2009. – № 34. – С. 20-24.

11. Інвалідність та суспільство : навчально-методичний посібник / За заг. редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. / Кол. Авторів: Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М. – К., 2012. – 216 с.
12. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл : посіб. / [Тоні Бут]; пер. з англ. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 190 с.
13. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. – К.: Науковий світ, 2010. – С. 44-63.
14. Луценко І. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами / І. Луценко // Психолог. Шкільний світ. – 2005. – № 40. – С. 19-27.
15. Мавлевич Н. Учиться вместе / Н. Мавлевич // Семья и школа. – 2007. – № 7. – С. 2-3.
16. Маланцева О. Совместное обучение здоровых детей и детей со специальными нуждами / О. Маланцева // Народное образование. – 2008. – № 8. – С. 214-217.
17. Малофеев Н. Н. Дети с отклонениями в развитии в общеобразовательной школе: общие и специальные требования к результатам обучения / Н. Н. Малофеев, О. С. Никольская, О. И. Кукушкина // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2010. – № 5. – С. 6-11.
18. Сак Т. Психологічний супровід учнів із затримкою психічного розвитку в інклюзивному класі (діагностичний напрям) / Т. Сак // Дефектологія. – 2009. – № 1. – С. 16-19.
19. Сак Т. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів в інклюзивному класі / Т. Сак // Дефектологія. – 2010. – №1. – С. 3-5.
20. Сак Т. Технологія портфоліо в інклюзивному класі / Т. Сак // Дефектологія. – 2009. – №4. – С. 6-9.
21. Синьов В. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 6-11.
22. Спільне викладання в інклюзивному класі / Методичні матеріали / Укладач : Н. М. Дятленко. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2015. – 20 с.
23. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг. ред. Н. З. Софій. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2015. – 66 с.
24. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи / О. Таранченко // Дефектологія. – 2011. – № 1. – С. 18-24.
25. Шипицына Л. М. Интеграция детей с ограниченными возможностями здоровья / Л. М. Шипицына // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2004. – № 2. – С. 7-9.
26. Щорс В. В. Формування гуманного ставлення до дітей з особливими потребами в учасників навчально-виховного процесу / В. В. Щорс // Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 32/33. – С. 40.
27. Кобилянська О. Запорука успіху – взаємодія з батьками / О. Кобилянська, М. Машовець // Дошкільне виховання. – 2004. – № 6. – С. 11-13.

28. Маланчук О. М. Співпраця класного керівника з батьками : формуємо ключові життєві компетенції дитини разом / О. М. Маланчук // Обдарована дитина: Науково-практичний освітньо-популярний журнал. – 2012. – № 2. – С. 16-24.

29. Мастюкова Е. М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. М. Мастюкова, А. Г. Московкина. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 408 с.

30. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К.: – ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ», 2010 – 363 с.

13. Інформаційні ресурси

www.president.gov.ua	Офіційне представництво Президента України
www.education-inclusive.com/uk/index.php	Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»
www.clientcenter.youcandohat.com/www-dev/ccds/uk/components.php	Офіційний сайт проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»;
http://www.canada-ukraine.org/	Електронний Канадсько-український журнал спеціальної педагогіки, розміщений на сайті Канадсько-української дослідної групи (CURT);
http://www.ikpp.npu.edu.ua/	Сайт інституту колекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова
http://www.naiu.org.ua/	Національна Асамблея інвалідів України, Всеукраїнське громадське соціально-політичне об'єднання
http://www.everychild.org.ua/	Сайт представництва міжнародної неурядової організації «Кожній Дитині» в Україні
http://www.info.rehab.org.ua/	«Реабілітаційний простір» – Інтернет-портал Наукового товариства інвалідів «Інститут Соціальної політики» (http://www.rehab.org.ua/)
www.mon.gov.ua	Міністерство освіти і науки України
http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi	Сайт Верховної Ради України
http://www.nau.kiev.ua/	Сайт ЗАТ «Інформтехнологія»
www.liga.net/	Законодавство, новини, договори.....

Наукові бібліотеки

http://www.library.kr.ua/libworld/elib.html	БІБЛІОТЕКИ В ІНТЕРНЕТІ
http://www.nbu.gov.ua/	Національна бібліотека України ім. Вернадського
http://ru.philosophy.kiev.ua/library/library.html	Бібліотека (Інститут філософії РАН)
http://www.nbu.gov.ua/eb/ep.html	Електронний фонд наукових публікацій (Київ)
http://lib.meta.ua/	Бібліотека на Meta.Ua (Харьков)
http://www.utoronto.ca/elul/	Електронна бібліотека української літератури (Канада)
http://www.library.edu-ua.net/	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (Київ)
http://www.gntb.n-t.org/	Державна науково-технічна бібліотека України (Київ)
http://www.4uth.gov.ua/	Державна бібліотека України для юнацтва (Київ)